

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาในระบบบนฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมถิ่น : กรณีศึกษานักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ไทเลย เป็นการวิจัยตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่มีคำถามการวิจัยคือ 1) จะนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมถิ่นของชาวไทเลย มาใช้ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนได้อย่างไร และ 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมถิ่นของชาวไทเลยจะทำได้อย่างไร และมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสำรวจและวิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทเลยที่เหมาะสมสำหรับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและ 2) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบ โดยใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทเลย ซึ่งแบ่งขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. การวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์เอกสาร เป็นการศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดจากเอกสารปฐมภูมิ (primary sources) และทุติยภูมิ (secondary sources) ดังนี้

1.1.1 เอกสารปฐมภูมิ (primary sources) เป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาวไทเลยทั้งที่เป็นข้อเขียน เอกสารงานวิจัยที่ชาวเลยได้เขียนขึ้น

1.1.2 เอกสารทุติยภูมิ (secondary sources) เป็นการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยทั้งในระดับมหบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงข้อเขียนหรือบทความทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับไทเลย

แหล่งข้อมูลของเอกสารเหล่านี้ได้แก่ กองจดหมายเหตุ หอสมุดแห่งชาติ สำนักศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเลย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเลย ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ และห้องสมุดของมหาวิทยาลัยของรัฐ

1.2 เกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร ผู้วิจัยใช้เกณฑ์เพื่อการเลือกเอกสาร ดังนี้

1.2.1 เป็นเอกสารของทางราชการ

1.2.2 เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับไทยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

เอกสารต่าง ๆ สามารถสอบทานความตรงของกันและกันได้ ทั้งในแง่ของช่วงเวลาและในแง่ของเนื้อหา

1.3 หน่วยการวิเคราะห์ ผู้วิจัยใช้นัยสำคัญของคำที่ปรากฏในเอกสารเป็นหน่วยในการวิเคราะห์

1.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยอ่านเนื้อหาของเอกสาร และบันทึกข้อความที่ปรากฏนัยสำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย และการจัดการศึกษาจากนั้น สอบทานนัยสำคัญของเนื้อหาโดยการอ่านอีกครั้งหนึ่ง และสอบทานจากเนื้อหาของเอกสารที่มีเนื้อหารายละเอียดที่ใกล้เคียงกันเพื่อสอบทานนัยสำคัญที่ปรากฏในเอกสารเหล่านั้น แล้วจึงนำนัยสำคัญในข้อความเหล่านั้นไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลสรุป ผู้วิจัยใช้นัยสำคัญของข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏขึ้นตามลำดับของเหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลา และสรุปตามประเด็นของกรอบการวิจัย โดยสรุปแนวคิดที่ปรากฏตามลำดับของเหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลาเป็นประเด็น ๆ ไป

1.6 การนำเสนอข้อมูล โดยการพรรณนาวิเคราะห์ ตามประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.6.1 ประเด็นเกี่ยวกับไทย ประกอบด้วย

- 1) ประวัติความเป็นมาของไทย
- 2) สภาพปัจจุบันของไทย

1.6.2 ประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ประกอบด้วย

- 1) สภาพภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในอดีต
- 2) สภาพภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน

1.6.3 ประเด็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

1.6.4 การตรวจสอบรายงานการวิจัย โดยนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบพร้อมกับแบบสอบถามความเห็นไปพร้อมด้วย

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในจังหวัดเลย

1.6.5 ประเด็นในการตรวจสอบรายงานการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) ด้านข้อมูล มีประเด็นการตรวจสอบ ดังนี้
 - 1.1) ความถูกต้องของข้อมูลและแหล่งข้อมูล
 - 1.2) ความเหมาะสมของการนำข้อมูลไปใช้
 - 1.3) ความครอบคลุมของการค้นคว้าข้อมูล
- 2) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล มีประเด็นในการตรวจสอบ ดังนี้
 - 2.1) ความถูกต้องในการวิเคราะห์
 - 2.2) ความเหมาะสมในการวิเคราะห์
 - 2.3) ความสอดคล้องในการวิเคราะห์
 - 2.4) ความครอบคลุมในการวิเคราะห์
- 3) ด้านการนำเสนอข้อมูล มีประเด็นการตรวจสอบดังนี้
 - 3.1) ความถูกต้องในการนำเสนอ
 - 3.2) ความเหมาะสมในการนำเสนอ
 - 3.3) ความสอดคล้องในการนำเสนอ
 - 3.4) ความครอบคลุมในการนำเสนอ
- 4) ข้อคิดเห็นจากข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน

1.7 เกณฑ์การพิจารณาการยอมรับการตรวจสอบรายงานการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยใช้การตอบรับที่เป็นเชิงขำมากของผู้เชี่ยวชาญเป็นเกณฑ์ในการยอมรับผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

2. การสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยประกอบด้วย

2.1 กลุ่มบุคคล ได้แก่

2.1.1 นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเลย จำนวน 6 คน คือ

1) นายประพนธ์ พลอยพุ่ม	ครูภูมิปัญญาไทย
2) ผศ.ดนุพล ไชยสินธุ์	ครูภูมิปัญญาไทย
3) นายสัมฤทธิ์ สุภามา	วัฒนธรรมจังหวัดเลย
4) นายแพง ทองปลิว	ข้าราชการบำนาญ
5) นายประชัน กิตติพันธ์	ไทยเลยอาวุโส

2.3.4 ปัจจุบันมีลักษณะการนำเอาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยอะไรบ้างมา
ใช้ประโยชน์ และใช้อย่างไร

2.3.5 ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอะไรบ้างที่นำมาใช้แล้วไม่เกิดประโยชน์ หรือ
เกิดโทษอย่างไร

2.3.6 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเลย เคยมีหรือไม่
อย่างไรปัจจุบันเป็นเช่นไร

2.3.7 รูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเลยที่น่าจะ
เกิดขึ้นในอนาคต ควรจะเป็นอย่างไร ทั้งในแง่ของวัตถุประสงค์ เนื้อหา การจัดกิจกรรม และ
การประเมินผล

2.4 เกณฑ์ในการพิจารณาขอรับความตรงของข้อมูล ผู้วิจัยใช้ลักษณะของ
ข้อมูลที่มีนัยสำคัญซ้ำกัน จากการตอบข้อมูลจากกลุ่มบุคคลในแต่ละโครงสร้างเป็นเกณฑ์
ในการขอรับความตรงของข้อมูลในแต่ละประเด็นและในภาพรวมผู้วิจัยใช้เกณฑ์เดียวกัน
ในการตัดสินความตรงของข้อมูลนำมาใช้ในการวิเคราะห์

2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
แต่ละท่านในประเด็นต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของท่านด้วยตัวของผู้วิจัยเองและได้สรุปรวบรวม
ความคิดในแต่ละประเด็นทันทีที่จบประเด็นการสัมภาษณ์และสรุปให้ฟังอีกครั้งทันทีที่การ
สัมภาษณ์สิ้นสุดลง เพื่อเป็นสรุปและตรวจสอบแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านอีกครั้งหนึ่ง
ซึ่งหากแต่ละท่านมีความคิดเห็นเพิ่มเติมก็จะได้บันทึกรวบรวมไว้ อีก การสัมภาษณ์แต่ละครั้งผู้วิจัย
จะบันทึกเทปไว้ทุกครั้ง โดยขออนุญาตในการบันทึกก่อนที่จะบันทึก แต่หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่
อนุญาตให้บันทึกเสียง ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึก และใช้การสรุปสะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์ดังเดิม

2.6 การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่มีความตรงมาอย่าง
เพียงพอแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้นัยสำคัญที่แอบแฝงในคำพูดของแต่ละบุคคล
การดำเนินการกระทำโดยการศึกษาความสำคัญของความคิดจากถ้อยคำของกลุ่มบุคคลในเทป
บันทึกการสัมภาษณ์ และอ่านสรุปคำพูดของผู้เชี่ยวชาญแต่ละบุคคลอย่างละเอียด จากนั้นจึงนำ
ถ้อยคำดังกล่าวมาประมวลเข้าด้วยกันในแต่ละประเด็นเพื่อสรุปเป็นภาพรวมของแนวทางในการ
พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาบนฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเลย ของกลุ่มบุคคลเหล่านี้

3. การสังเกต เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นด้านสภาพแวดล้อมชุมชน โดยการ ศึกษาประวัติ ชุมชนการดำรงชีวิตของชาวบ้าน พฤติกรรมทางสังคม การปฏิบัติเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ไทยเลย ในพื้นที่ทำการศึกษาคือ อำเภอเมือง อำเภอท่าลี่ อำเภอด่านซ้ายและอำเภอนาแห้ว

4. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาในระบบบนฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ไทยเลย เพื่อตอบคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 ผู้วิจัยจะประยุกต์ใช้การวิจัยตามลักษณะ ของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) และประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นเครื่องมือ นำ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์และสรุปข้อมูลประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเลยตาม แนวทางการศึกษาในขั้นตอนเบื้องต้น

4.2 ยกร่างกรอบของรูปแบบการจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเลย ดังนี้

4.2.1 ศึกษาสาระสำคัญทางทฤษฎี เป็นการศึกษาสาระสำคัญจากแนวคิดทฤษฎี จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- 2) จิตวิทยาการเรียนรู้
- 3) การจัดการเรียนรู้
- 4) การพัฒนาหลักสูตร
- 5) การประเมิน

4.2.2 กำหนดกรอบโครงสร้างของรูปแบบการจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมไทยเลย จากการศึกษาเชิงทฤษฎีทำให้ได้แนวทางการกำหนดกรอบโครงสร้างของรูปแบบ การจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยเลย ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรชุมชน อันมีโครงสร้างของหลักสูตร ดังนี้

- 1) จุดประสงค์
- 2) เนื้อหา
- 3) กิจกรรมการศึกษาและพัฒนา
- 4) การวัดประเมินผล

4.3 นำโครงร่างดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ตรวจสอบความถูกต้อง และเหมาะสมพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

4.3.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร/การจัดการศึกษา

4.3.3 ไทยอาสาสุโข

4.3.4 ชุมชนไทย

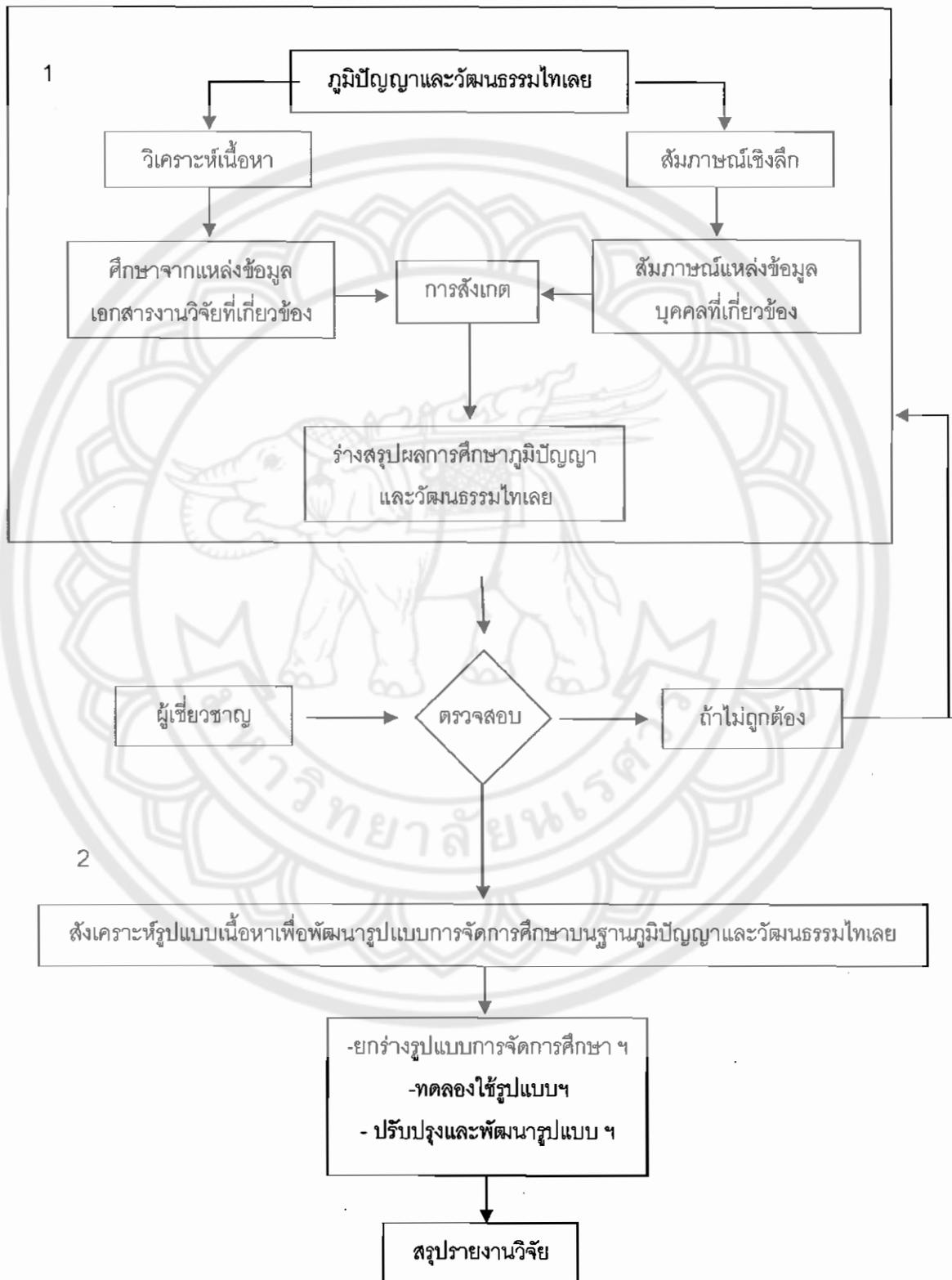
แล้วปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปตามที่ชุมชนไทยและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต้องการ

โดยเกณฑ์การตรวจสอบมี 4 ประเด็นตามแนวคิดของสตีฟเฟิลบีมคือ การตรวจสอบด้านอรรถประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสมและด้านความถูกต้อง การดำเนินการตรวจสอบใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม ด้วยการจัดกระทำในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550 ณ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลยในสองประเด็นคือเนื้อหาของวัฒนธรรมไทยที่ค้นพบและร่างหลักสูตรชุมชนบนฐานวัฒนธรรมไทยกับร่างหลักสูตรการฝึกอบรมวัฒนธรรมไทยสำหรับเยาวชนในระบบโรงเรียน ผลปรากฏว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ให้ความเห็นชอบในหลักการกับการเพิ่มเติมในเนื้อหาบางส่วนเท่านั้น

4.4 การทดลองใช้หลักสูตร กำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการศึกษาในระบบ เพื่อให้เกิดกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในรูปแบบของค่ายวัฒนธรรมจำนวน 3 วัน ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอท่าลี่จังหวัดเลย โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนโรงเรียนท่าลี่วิทยาจำนวน 30 คน

4.5 สรุปประเมินผล การสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย จะใช้กระบวนการและวิธีวัดที่หลากหลายเพื่อให้ครอบคลุมทั้งทางด้าน ความรู้ ทักษะและทัศนคติ อาทิแบบสอบถามวัดความรู้ แบบสอบถามความคิดเห็น เทคนิคการเปิดใจ และเทคนิคการวัดผลงานตามสภาพจริง เป็นต้น ผลปรากฏว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยรู้จักรากเหง้าของตนเองอย่างดีพอ มองเห็นทักษะและความยิ่งใหญ่ของภูมิปัญญาไทย และมีเจตคติที่ดีกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน และพัฒนารากเหง้าของตนเองผ่านวัฒนธรรมไทย

ทั้งสองกรณีปรากฏกรอบการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ภาพ 2 กรอบการดำเนินการวิจัย